

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Таврійський державний агротехнологічний університет

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор університету д.т.н., професор

_____ В.М. Кюрчев

«_ 06 _» _ 06 _ 2016 р.

ПРОГРАМА **розвитку і функціонування української мови** **в ТДАТУ на 2016-2021 роки**

Розглянуто та схвалено
на засіданні ректорату університету,
протокол № _ 9 _
від «_ 06 _» _ 06 _ 2016 р.

Розглянуто та схвалено
на засіданні Методичної ради університету
протокол № _ 7 _
від «_ 08 _» _ 04 _ 2016 р.

Мелітополь, 2016 р.

*Рада з організаційно-виховної роботи,
відділ гуманітарної освіти і виховання ТДАТУ.*

Авторський колектив:

Ломейко О.П. – проректор з науково-педагогічної роботи;

Грицаєнко І.М. – пом. ректора з організаційних питань, виховної роботи та студентських справ;

Максимець О.М. – зав. кафедри Суспільно-гуманітарних наук;

Білоцька О.М. – директор Наукової бібліотеки.

Загальна редакція, макет, комп'ютерна верстка:

Грицаєнко І.М. – пом. ректора з організаційних питань, виховної роботи та студентських справ.

ТДАТУ, проспект Богдана Хмельницького, 18,
м. Мелітополь, Запорізька обл., Україна, 72310

I. ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОГРАМИ

1. Назва: Програма розвитку і функціонування української мови в ТДАТУ на 2016-2021 роки.

2. Підстава для розроблення: ст. 10 Конституції України, Закон України «Про засади державної мовної політики», Декларація про державний суверенітет України, Декларація прав національностей України, інші нормативно-правові акти щодо забезпечення культурно-мовних прав громадян.

3. Ініціатор: Запорізька обласна рада (рішення ЗОР №5 від 25.02.2016 р. «Про Програму розвитку і функціонування української мови в Запорізькій області на 2016-2020 роки», кафедра Суспільно-гуманітарних наук ТДАТУ.

3. Розробники: ректорат, кафедра Суспільно-гуманітарних наук, Наукова бібліотека ТДАТУ.

4. Мета: створення оптимальних умов для реалізації конституційних гарантій на вільне функціонування української мови; розширення сфери вживання державної мови, виховання любові, поваги, шанобливого ставлення до неї; визначення стратегічних пріоритетів та орієнтирів у подоланні деформацій національного мовно-культурного та мовно-інформаційного простору; забезпечення мовних прав громадян та єдності України; дотримання норм законів України щодо забезпечення культурно-мовних прав громадян.

6. Термін: 2016-2021 роки, постійно.

7. Очікувані результати виконання: практична реалізація ст. 10 Конституції України щодо всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя; розширення функціонування української мови; підтримка наукових розробок, предметом дослідження яких є українська мова, література і культура, випуск видань українською мовою; поліпшення навчально-методичного забезпечення з метою вивчення державної мови; стимулювання вивчення української мови студентами.

8. Контроль за виконанням: ректорат ТДАТУ.

II. ВСТУП

Програма розвитку і функціонування української мови в ТДАТУ на 2016 – 2021 роки (далі – Програма) розроблена відповідно до статей 10, 11, 53, 144 Конституції України, розділів I, VIII «Декларації про державний суверенітет України», яка зазначає, що Україна як національна держава розвивається на основі здійснення українською нацією свого невід'ємного права на самовизначення. В Україні забезпечується національно-культурне відродження українського народу, його історичної свідомості і традицій, функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя.

Передумовою створення Програми є основні засади конституційного ладу (норми першого розділу (Загальні засади) Конституції України), що передбачають підтримку розвитку української мови, культури, історичної свідомості української нації. Відповідно до ст. 10 Конституції України держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України та відповідно до ст. 11 Конституції держава сприяє консолідації та розвиткові української нації, її історичної

свідомості, традицій і культури.

Водночас, сучасний стан реалізації зазначених функцій держави, пов'язаних із конституційними та іншими законодавчими засадами розвитку української мови, культури, історичної свідомості робить дедалі актуальнішим залучення ВНЗ до всебічного виконання зазначених вище засад Основного Закону України. Питання про державний статус української мови, збереження української культури та історичної свідомості Української нації в умовах сучасного глобалізованого світу, зовнішніх загроз та втручання в інформаційну безпеку України, незалежний гуманітарний простір України стає також і питанням національної безпеки та національного суверенітету України.

Крім зазначених конституційних положень, у Запорізькому регіоні, концептуальні засади Програми відповідають Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України.

Реалізація Програми сприятиме вихованню різнобічно та гармонійно розвиненого, національно свідомого, високоосвіченого громадянина України, який буде здатний реалізувати свої права та виконати покладені на нього Конституцією України обов'язки.

Реалізація Програми забезпечить поширення функцій та сфер застосування державної мови, поширення української культури в усіх її проявах, формування цілісного національного інформаційно-, освітньо-, культурного простору.

Заходи програми спрямовані на підтримку й розвиток існуючих ініціатив, які спрямовані на відродження і популяризацію народної української культури, її поєднання з кращими сучасними зразками і методами поширення.

ІІІ. СТАН РОЗВИТКУ І ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ

Аналіз мовного питання в Запорізькій області дозволяє ввести мовно-культурну ситуацію в контекст загальноукраїнської соціолінгвістичної картини. Мовна ситуація в Запорізькій області достатньо нерівноважна і багатопроблемна. За 24 роки української незалежності українська мова так і не посіла того місця, яке їй визначено Конституцією України. За цей час приймалося чимало державних програм розвитку української мови з освітянським спрямуванням, але формальне їх виконання стало причиною того, що мовна ситуація в нашому регіоні за змістом і формою не стала справді українською.

Згідно з результатами перепису населення в Запорізькій області у 2001 році українці склали – 70,8%, росіяни – 24,7%, болгари – 14%, білоруси – 0,7%. У всіх районах і містах області українці мають переконливу більшість, яка в окремих регіонах досягає 90-92,5%. У місті Запоріжжі проживало у 2001 році 70,8% українців, м. Бердянську – 57,3%, м. Мелітополі – 55%, м. Енергодарі – 56%, м. Токмаку – 81%, Оріхівському районі – 90,4%, Гуляйпільському – 93,1%, Новомиколаївському – 92,8%, Пологівському – 92,8%. Навіть у районах, де традиційно проживає значна частина болгар,

росіян, українці мають переважну більшість. На час останнього перепису в Приморському районі проживало 52,5% українців, Кам'янсько-Дніпровському – 75,3%, Якимівському – 61,6%, Бердянському – 75,9%.

За статистикою в Запорізькій області постійно збільшується кількість навчальних закладів з українською мовою навчання. Зокрема, у 2014/2015 навчальному році в області функціонувало 453 україномовні загальноосвітні навчальні заклади (78,9 % від кількості діючих денних ЗНЗ комунальної форми власності, без спеціальних шкіл-інтернатів), що більше порівняно з минулим роком на 1,5 %. У стані поступового переходу на державну мову навчання або у двомовному режимі для задоволення потреб населення перебувають 42 ЗНЗ.

Щороку учні, студенти області беруть участь у всеукраїнських учнівських олімпіадах з української мови і літератури, всеукраїнських конкурсах-захистах науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України з української мови і літератури, українського мовознавства, фольклористики, мистецтвознавства та літературознавства; усіх етапах Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика та Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка; Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості.

Враховуючи, що українська література плекає любов до мови і звичаїв українців, в конкретно-образній формі доносить до читача інформацію про своєрідність українських традицій та культури, освітяни області велику увагу приділяють її якісному викладанню на заняттях.

З 2015 року відкрито дистанційне навчання з української мови та літератури у «Хмарному кабінеті» (<http://s-edu.org.ua/korycjazp>).

У вищих навчальних закладах предмет «Українська мова» викладається мінімум 140 годин протягом 1-2 курсів усіх спеціальностей. Відповідно до Переліку предметів загальноосвітньої підготовки у вищих навчальних закладах, які здійснюють підготовку кадрів на основі базової загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 17.06.2010 № 587, при складанні навчального плану вищій навчальний заклад може збільшувати кількість годин на вивчення предметів загальноосвітньої підготовки (наказ Міністерства освіти і науки України від 05.02.2009 № 66).

Спостерігається помітне погіршення стану вивчення української мови у вищій школі, незважаючи на те, що є необхідність підсилення мовної фахової підготовки майбутніх фахівців різних напрямів діяльності, особливо оволодіння культурою усного українського ділового мовлення. Профільна дисципліна «Українська мова (за професійним спрямуванням)», яка донедавна викладається протягом трьох семестрів (108 годин) для студентів усіх спеціальностей, з 2015-2016 навчального року буде скорочена до 30 або 24 годин і вивчатиметься протягом одного семестру.

В усіх закладах освіти області вся документація ведеться державною мовою, оформлені куточки з державною символікою.

Незважаючи на певні здобутки у розвитку і функціонуванні української мови в різних сферах, сучасна молодь, володіючи українською мовою, сприймає її формально: її вивчають, уміють розмовляти, але без неї можуть

обходитися в повсякденному житті.

У Запорізькій області існує потреба в подальшій активізації цілеспрямованої роботи щодо забезпечення належного використання державної мови в різних сферах життя: освіті, культурі, спорті та туризмі, рекламі, засобах масової інформації тощо.

Реалізація заходів Програми, які передбачають популяризацію української мови, культури та історичної свідомості української нації через найширший спектр культурних, наукових, науково-практичних та інформаційних заходів, сприятиме зміцненню україномовних і патріотичних середовищ на рівні кожного села, селища, міста.

IV. АКТУАЛЬНІСТЬ РОЗРОБКИ І МЕТА ПРОГРАМИ

Мова є найважливішим засобом людського спілкування та інтелектуального розвитку особистості, безцінною і невичерпною скарбницею культурного надбання народу.

У державотворчому процесі українській мові відводиться провідна роль. Разом з тим у останні роки не забезпечується її належний розвиток. Складною є ситуація з дотриманням норм українського правопису. Існує гостра потреба в активізації цілеспрямованої роботи над забезпеченням використання української мови у засобах масової інформації, сфері культури, освіти та науки, в інформаційних технологіях, рекламі тощо.

Слід докладати всіх зусиль для розширення сфери функціонування державної мови, щоб вона, розвиваючись, утверджувалася як консолідуючий чинник у становленні громадянського суспільства. Послідовне вирішення мовних питань, утвердження державного статусу української мови передбачає стимулювання процесу побудови заможної та демократичної України.

Метою Програми є створення належних умов для розвитку і розширення сфери функціонування української мови, виховання шанобливого ставлення до неї, формування патріотизму у громадян України; створення оптимальних умов для реалізації конституційних гарантій на вільне функціонування української мови, розширення сфери вживання державної мови, виховання любові, поваги до неї, визначення стратегічних пріоритетів і орієнтирів у подоланні деформації національного мовно-культурного та мовно-інформаційного простору, зміни інформаційного середовища на користь державної мови.

V. ПРІОРИТЕТНІ ЗАВДАННЯ ДОСЯГНЕННЯ МЕТИ ПРОГРАМИ

Основними завданнями Програми є:

- подальше утвердження статусу української мови як державної;
- всебічний розвиток і розширення функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя;
- визначення та здійснення заходів для стимулювання глибокого вивчення української мови;
- створення належних умов для вивчення української мови громадянами з числа національних меншин;
- проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень у галузі

лінгвістичної технології, створення інтелектуальних мовно-інформаційних систем нового покоління;

- розширення словникової бази, створення і видання нової літератури, навчальних підручників українською мовою, у тому числі їх електронних варіантів;
- поліпшення якості українського мовлення;
- стимулювання читацьких інтересів населення, зацікавлення його класичною та сучасною українською літературою.

VI. ОСНОВНІ ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ ПРОГРАМИ

Здійснення системи заходів щодо популяризації української мови:

- розробка науково-методичних основ викладання української мови в системі вищої освіти;
- забезпечення подальшого утвердження статусу української мови як державної;
- створення та розширення україномовного інформаційного середовища.

Для розвитку і функціонування української мови в ТДАТУ передбачається вжити конкретних заходів щодо виконання Програми.

Перелік заходів Програми наведений у Додатку до Програми.

VII. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Фінансове забезпечення Програми здійснюватиметься за рахунок коштів бюджету ТДАТУ, а також за рахунок інших, не заборонених чинним законодавством, джерел фінансування.

VIII. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Виконання Програми забезпечить:

- практичну реалізацію у ТДАТУ статті 10 Конституції України щодо всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах;
- розширення функціонування української мови в регіоні;
- підтримку функціонування української мови в інформаційному комп'ютерному середовищі;
- підтримку пошукових та науково-методичних розробок, предметом дослідження яких є українська мова;
- розвиток мережі дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних закладів на території області для безперервного виховання і навчання українською мовою;
- стимулювання вивчення української мови студентами та іншими громадянами регіону;
- створення умов для викладання всіх дисциплін українською мовою.

**Додаток
до Програми**

Заходи, які передбачається здійснити для забезпечення виконання Програми

№ з/п	Назва напрямку діяльності	Перелік заходів Програми	Термін виконання заходу	Виконавці	Очікуваний результат
1	2	3	4	5	12
1.1.	1. Моніторингові дослідження та контроль за розвитком і функціонуванням української мови	Використання державної мови у зовнішній та внутрішній рекламі, інформаційних повідомленнях, вівісках, просвітницько-виховних заходах, видавничьких матеріалах тощо	Постійно	Ректорат, структурні підрозділи ун-ту	Забезпечення вимог чинного законодавства України про мову
1.2.		Виконання вимог нормативно-правових актів щодо функціонування державної мови під час викладання навчальних дисциплін та проведення масових заходів	Постійно	Ректорат, деканати, кафедри, Наукова бібліотека, ЦКід, структурні підрозділи ун-ту	Забезпечення вимог чинного законодавства України про мову
1.3.		Формування фонду наукової бібліотеки виданнями наукової, науково-популярної та художньої літератури українською мовою	Постійно	Ректорат, Наукова бібліотека	Забезпечення вимог чинного законодавства України про мову
1.4.		Контроль щодо викладання навчальних предметів виключно українською мовою	Постійно	Ректорат, деканати	Впровадження державної мови в освітній процес
2.1.	2. Доступ студентської молоді до якісної мовної освіти	Проведення співбесід з питань володіння українською мовою для професорсько-викладацького складу ТДАТУ під час проходження конкурсів на заміщення вакантних посад щодо володіння державною мовою у межах професійних повноважень	Постійно	Ректорат, конкурсна комісія	Впровадження державної мови в освітній процес
2.2.		Збільшення обсягу навчальних аудиторних годин до 3-х кредитів на вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» та забезпечення поділу академічної групи на підгрупи не більше 12-15 осіб при вивченні цього курсу	з 2016-2017 н.р.	Ректорат, деканати, кафедра суспільно-гуманітарних наук	Підвищення рівня якості мовної освіти майбутніх фахівців
2.3.		Включення до переліку вибіркових дисциплін гуманітарного циклу вивчення курсів: «Народознавство» - для 1-2- курсів, «Культура українського фахового мовлення» - для студентів старших курсів	з 2016-2017 н.р.	Ректорат, деканати, кафедра суспільно-гуманітарних наук	Достатнє оволодіння майбутніх фахівців нормами і правилами українськомовного професійного спілкування
2.4.					
2.5.		Передбачити у плані роботи студентського клубу «Майстер слова» створення Літературної кав'ярні	2016-2021 роки	Кафедра суспільно-гуманітарних наук	Популяризація української культури

№ з/п	Назва напрямку діяльності	Перелік заходів Програми	Термін виконання заходу	Виконавці	Очікуваний результат
1	2	3	4	5	12
2.6.	2. Доступ студентської молоді до якісної мовної освіти	Щорічно проводити Тиждень української писемності, у рамках якого організувати та проводити : <ul style="list-style-type: none"> - 9 листопада – передбачити проведення Диктанту національної єдності; - студентські науково-практичні конференції, семінари щодо питань розвитку та функціонування української мови; - літературну виставку-інсталяцію «Мова! Велична молитва наша!» - фестиваль української мови «Мова fest» 	2016-2021 роки	Ректорат, деканати; кафедра суспільно-гуманітарних наук, Наукова бібліотека	Виховання у студентів патріотизму, любові до рідного слова
2.7.		На базі кафедри суспільно-гуманітарних наук: <ul style="list-style-type: none"> - розвигати ГО «Студентський козацький курінь», створити козацький етнографічний музей; - створити студентський клуб «Відлуння» у рамках якого проводити творчі, науково-пошукові дослідження з народознавства; - організувати екскурсії з метою вивчення історії рідного краю; - проводити майстер-класи з розпису писанок особливостей української вишиванки тощо 	з 2016-2017 н.р.	Кафедра суспільно-гуманітарних наук	Виховання у студентів патріотизму, любові до рідного слова
2.8.		Проведення циклів виставок та переглядів літератури: <ul style="list-style-type: none"> - Будь українцем! Читай українською / постійно діюча виставка зі зміною експозицій; - Розмовляй українською / виставка-порада; - Поезія незалежності / виставка поетичних творів; - Світочі українського слова / виставка портрет зі зміною експозицій; - Мова – життя духовного основа / виставка поетичних творів; - «І знову класика до нас з полиць іде..» / книжкова виставка; - Мандри сторінками книг / виставка-подорож, та інше 	з 2016-2017 н.р., постійно	Наукова бібліотека	Популяризація української книги, української мови

№ з/п	Назва напрямку діяльності	Перелік заходів Програми	Термін виконання заходу	Виконавці	Очікуваний результат
1	2	3	4	5	12
2.9.	2. Доступ студентської молоді до якісної мовної освіти	Історико-літературний цикл заходів «Подорож в українську словесність»: - «І вічним буде слово...» / екскурс в історію писемності; - Як зародилась українська мова? / віртуально-краєзнавчий екскурс	з 2016-2017 н.р., постійно	Наукова бібліотека	Популяризація української культури
2.10.		Створення народознавчого проекту: - Українська світлиця (вивчення побуту, традицій українського народу)	з 2016-2017 н.р., постійно	Наукова бібліотека	Популяризація української культури
2.11.		Створення національно-патріотичної «фото-зони» Український VINTAGE	з 2016-2017 н.р.	Наукова бібліотека	Популяризація української культури
2.12.		Проведення циклу заходів літературно-краєзнавчого спрямування «Січовий Парнас» (бесіди, експрес-виставки, вечора поезії тощо)	з 2016-2017 н.р., постійно	Наукова бібліотека	Популяризація української культури
2.13.		Розробка виставки-плакату: 100 цікавих фактів про українську мову з метою популяризації української мови, літератури, культури загалом	з 2016-2017 н.р., постійно	Наукова бібліотека	Популяризація української культури
2.14.		Випуск літературних буклетів: «Лунай, прекрасна наша мово!»	з 2016-2017 н.р., постійно	Наукова бібліотека	Популяризація української культури
2.15.		Створення електронної бази даних «Ми – українці»: сценарії, заходи, фільми, відео для проведення культурно-просвітницьких заходів, історичних дат та свят народно-обрядового спрямування серед студентства	з 2016-2017 н.р., постійно	Наукова бібліотека	Популяризація української культури
2.16.		Створення проекту «Українська медіа-хата»	з 2016-2017 н.р., постійно	Наукова бібліотека ЦКІД, відділ ТЗН, газета «Агро Таврія», студком	Популяризація української культури
2.17.		Проведення поетичної акції до дня народження Т.Г. Шевченка «Мова рідна, слово рідне...»		Кафедра суспільно-гуманітарних наук, Наукова бібліотека	
3.1.		3. Зміцнення статусу та розвиток ділової української мови	Надавати консультації з питань володіння українською мовою професорсько-викладацького складу ТДАТУ	Постійно	Кафедра суспільно-гуманітарних наук

ДЛЯ ЗАМІТОК

ТАВРІЙСЬКИЙ

ДЕРЖАВНИЙ

АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ

УНІВЕРСИТЕТ

(1932 - 2016)